

Onderwijs en beroepskeuze

H. HIDALGO en R. JURRIËNS

Het onderwijs is één van de belangrijkste sociale instituties voor de socialisatie van het kind tot volwassene. In dit proces neemt de overdracht van cultuur een belangrijke plaats in. Onder cultuur verstaan wij hier het geheel van waarden, normen, doeleinden en verwachtingen.¹

Het cultuurpatroon van ons onderwijs is mede ontstaan in het proces van cultuuroverdracht. In de tweede helft van de vorige eeuw vormde het een afspiegeling van de prestatiecultuur² en van een volwassenenwereld van beroepen en standen, waarbij de 'werkezel' en de 'intellectuele elite' in hoog aanzien stonden³.

In de beginperiode van het geformaliseerde onderwijsstelsel was het onderwijzend personeel⁴ het meest geletterde deel van de samenleving en genoot een relatief hoog sociaal aanzien. Dit nu resulteerde in de maatschappelijke, zij het niet logische, aanvaarding dat de onderwijskrachten bij uitstek deskundigen waren op het gebied van het onderwijs. Kritiek op hen was nauwelijks mogelijk. (Weliswaar speelde de schoolstrijd zich in alle felheid af, maar deze ging in feite over de institutionalisering⁵ van machtsrelaties tussen de op geloofsovertuiging gebaseerde groeperingen. De didactiek en de pedagogiek van het onderwijs werden nauwelijks aan de orde gesteld⁶).

Dit was één van de oorzaken van het ontstaan van het sociaal isolement van ons onderwijs: degenen die buiten het onderwijs stonden, hadden weinig of geen bemoeienis met de onderwijscultuur. Het onderwijs ging dan ook zélf doelstellingen formuleren en als zodanig ontstond er een min of meer gesloten systeem van opleidingen voor onderwijzend personeel. Het proces van cultuuroverdracht tussen het onderwijs en haar sociale omgeving maakte plaats voor cultuur-

overdracht *binnen* het onderwijs zelf waarbij beïnvloeding van buitenaf steeds minder plaatsvond. Het onderwijs als middel om een maatschappelijk doel te bereiken, werd binnen het onderwijssysteem tot een doel op zich verheven. 'Schools', aldus Swift, 'in maintaining their standards, are actually achieving what they are there for because their members are their products'⁷. De Nederlandse school behield decennia lang in grote trekken haar min of meer gesloten karakter⁸.

Het onderwijspersoneel zag in de sociale omgeving van het onderwijs niet direct een referentiekader, terwijl deze sociale omgeving het onderwijs wel degelijk als referentiekader had. De norm 'niet-ingrijpen' sanctioneerde het referentiedrag zodanig dat hierdoor ruimte geschapen werd voor het verder ontwikkelen van een sociaal isolement.

Dit sociaal isolement 'naar de geest' werd gestructureerd, hetgeen onder andere in de onderwijswetgeving tot uitdrukking kwam. In dit proces van institutionalisering speelde onder andere het mechanisme van de 'self-fulfilling prophecy' een belangrijke rol⁹. Uitgaande van de situatie dat alleen zij, die in het onderwijs werkzaam waren, verstand hadden van het onderwijs, (hetgeen in den beginne wellicht juist was), kwam de Nederlandse wetgever met maatregelen die er voor zorgden dat het onderwijs voor het overgrote deel zelf het onderwijs naar inhoud kon gaan inrichten overeenkomstig de in het onderwijs heersende waarden en normen. Hiermede werd vanuit een foutieve definitie van de situatie een nieuwe toestand geschapen die deze foutieve definitie verwerkelijkte.

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen er dras-

tische wijzigingen in het tot nu toe geschetste beeld. Het tempo van de sociale veranderingen ging sterk omhoog. De tweede technische revolutie¹⁰ nam een aanvang – zonder dat er op de Nederlands scholen veel aandacht besteed werd aan de gevolgen van dit proces voor het bestaande onderwijssysteem. Nog onlangs werd er een opleiding tot operator ingesteld terwijl er al jaren behoefte daaraan was. Hiermede komt een van de primaire functies van het onderwijs, namelijk de formele socialisatie, wel in een vreemd daglicht te staan. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er kritiek komt, met name uit het bedrijfsleven en het sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Ook binnen de kring van de leraren is de inhoud van de norm 'niet-ingrijpen' in een geheel ander daglicht komen te staan¹¹.

In de moderne geïndustrialiseerde landen van het Westen ziet men een tekort ontstaan aan hoog gekwalificeerd personeel¹². Het onderwijs zal daarom steeds meer gericht moeten gaan opleiden. Een van de primaire doelstellingen van het onderwijs is het zo goed mogelijk laten aansluiten van het aanbod op de vraag, hierbij rekening houdend met de ontplooiing van de individu. Legt het onderwijs het accent op het aanbod, het arbeidsmarktbeleid legt vooral de nadruk op de vraag. Ressenauer formuleerde het aldus: 'Het onderwijs dient erop gericht te zijn de bestaande aanleg zo ver mogelijk te ontwikkelen en het individu een zo groot mogelijke ontplooiing te geven. Een van de doeleinden van het arbeidsmarktbeleid heeft een vrijwel identieke inhoud, met dien verstande dat getracht moet worden om de mens in zijn werk maximale ontplooiingskansen te bieden'¹³. Beide vormen van sociaal beleid streven met andere woorden naar een optimaal welzijn van de mens. Onderwijsbeleid richt zich hierbij met name op de mogelijkheden van de mens van de aanbodzijde, arbeidsmarktbeleid met name van de vraagzijde. Het zou dan ook voor de hand liggen beide vormen van sociaal beleid te integreren. Hierbij dient het arbeidsmarktbeleid zich niet repressief op te stellen. 'Het gaat dus niet slechts om het min of meer

passieve proces van arbeidsbemiddeling', aldus Albeda, 'zoals dat vóór de oorlog (in een situatie van permanente werkloosheid) is gegroeid. Het gaat om het actief nastreven van evenwicht op de arbeidsmarkt, niet slechts macro-economisch, maar ook regionaal en per beroep. Voorwaarde voor zo'n beleid is uiteraard, dat een aantal onderdelen van overheidsbeleid, die voorheen onafhankelijk van elkaar waren in één allesomvattend kader worden gebracht'¹⁴. De beroepskeuze en de beroepskeuzevoorlichting dienen hiervan een geïntegreerd onderdeel te zijn.

Beroepskeuze; een sociologische benadering.

In het voorafgaande is betoogd dat een gerichte en systematische vorm van beroepskeuze in het kader van een actief arbeidsmarktbeleid een steeds grotere rol zal gaan spelen.

Uit *sociologisch* oogpunt bezien kan de beroepskeuze worden omschreven als 'een proces van oriëntering op het arbeidsbestel, waarbij waarden, normen, verwachtingen en doeleinden een belangrijke rol spelen. De beroepskeuze is niet los te zien van het socialisatieproces. De socialisatie is het resultaat van interactie en communicatie binnen sociale systemen, waarbij het gezin en de school in de ontwikkelingsfase van kind tot volwassene een belangrijke plaats innemen. Zowel het gezin als de school zijn opgenomen in meer omvattende sociale systemen, waaraan zij hun waarden en normen ontleen, die van invloed zijn op hun maatschappelijke oriëntatie.¹⁵

In zijn ontwikkeling van kind tot volwassene komt het kind in verschillende sociale posities en sociale rollen. Vanuit dit geheel van posities, rechten, plichten, verwachtingen en opvattingen leert het de wereld om zich heen begrijpen en ordenen. Als zodanig leert het een geheel van waarden en normen, die het al of niet internaliseert in zijn persoonlijkheidsstructuur en die ten aanzien van de beoordeling van bepaalde beroepen van richtinggevende betekenis zijn.

De sociologische benaderingswijze zal primair geïnteresseerd zijn in de invloeden vanuit het

sociaal milieu (gezin, school e.a.) die het proces van beroepskeuze bepalen.

Uit onderzoekresultaten is ondermeer gebleken, dat het proces van beroepskeuze voor een niet onbelangrijk deel het resultaat is van bepaalde status-overwegingen en daarop gebaseerde verwachtingen, die in de diverse sociale milieu's bestaan.

Van groot belang is de oriëntatie van het milieu ten aanzien van de beroepsrol. In hoeverre wordt namelijk door het milieu de nadruk gelegd op het beroep als 'loopbaan' of 'carrière'? De keuze van opleiding neemt bij deze oriëntatie een belangrijke plaats in. Daarnaast kan een andere oriëntatie worden onderscheiden, die sterk de nadruk legt op 'het zo gauw mogelijk aan de slag gaan', 'het zo gauw mogelijk geld verdienen'.

Er zijn auteurs, die de eerste oriëntatie als *typerend* voor de z.g. 'middle-class' milieu's beschouwen. De andere oriëntatie achten zij typisch voorkomen in z.g. 'lower-class' milieu's¹⁶.

In het kader van een aantal structurele veranderingen zoals de democratiseringstendensen in het onderwijs, wordt in het algemeen een grotere deelname van de z.g. lagere-milieu's aan de diverse vormen van middelbaar- en hoger onderwijs verwacht. Ondanks de enorme aandacht die de democratisering de afgelopen tien jaar heeft gehad, blijken er betrekkelijk weinig statistische gegevens beschikbaar te zijn over de relatie tussen het sociaal milieu en de deelname aan het onderwijs.¹⁷ Voorts wordt gewezen op de toenemende beroepsmobiliteit als gevolg van de democratisering en op de mogelijkheid die hierdoor is ontstaan om de keten van de z.g. traditionele beroepsopvolging 'van vader op zoon' te doorbreken.

In sommige gezinnen stellen de ouders als het ware z.g. 'minimum-eisen' aan de beroepsvervulling van hun kinderen met betrekking tot de voor het desbetreffende gezin 'acceptabele' of 'wenselijke' sociale status. Op betrekkelijk jonge leeftijd wordt het kind met dergelijke opvattingen geconfronteerd. Mede als gevolg van de door de ouders uitgeoefende controle op de naleving van hun beroepswensen t.a.v. hun kinderen, is het niet uitgesloten dat het kind zich in vele gevallen

hieraan zal conformeren.

Helaas ontbreken er onderzoeksgegevens betreffende het verband tussen het beroepsbeeld van de ouders en het beeld dat de kinderen voor ogen hebben en de verschuivingen die zich hierin voordoen in de verschillende ontwikkelings- en schoolfasen van het kind. Systematisch onderzoek naar deze aspecten zou ondermeer aan het licht kunnen brengen op welke wijze de controlemechanismen vanuit bijv. het gezin en de school in feite functioneren.

We kunnen resumerend stellen, dat de beroepskeuze uit sociologisch oogpunt bezien, niet een zaak is van een op één bepaald tijdstip afgebakende en weloverwogen beslissing. Het is veel eerder een proces van een reeks opéénvolgende beslissingen, die al dan niet voor een belangrijk deel geconditioneerd worden door het sociaal milieu, waarbij voorafgaande besluiten de volgende beïnvloeden¹⁸.

Beroepskeuze en sociologisch onderzoek.

Enkele jaren terug is in opdracht van het Directoraat-Generaal voor de Arbeidsvoorziening, in overleg met het SISWO, door het Sociologisch Instituut van de Katholieke Universiteit van Nijmegen een onderzoek verricht naar een aantal aspecten van beroepskeuze onder 16-jarige jongens en meisjes in Arnhem¹⁹. In totaal werden 400 jongens en meisjes geïnterviewd. Deze werden onderverdeeld in twee hoofdcategorieën, t.w.

- diegenen die gingen werken na een voltooide, hetzij algemeen vormende opleiding of beroepsopvoeding,
- diegenen die op het moment van onderzoek nog schoolgaande waren op de U.L.O., het V.H.M.O. en het beroepsopvoeding.

De onderzoekers hebben met hun onderzoek niet gestreefd naar een uitputtende analyse van het geheel van factoren die samenhangen met de oorsprong van de sociale conditionering vanuit het milieu in relatie tot de beroepskeuze. Zij hebben zich bewust beperkt tot z.g. 'strategische

momenten' in het proces van beroepskeuze. Als zodanig hebben zij in hun onderzoek de volgende 'strategische' fasen onderscheiden:

a. *Het tijdstip waarop jongens en meisjes de lagere school verlaten*

(op dit tijdstip dient namelijk voor praktisch alle kinderen een keuze gemaakt te worden die voor de meeste in hoge mate bepalend zal zijn voor hun latere beroepsvervulling).

b. *Het einde van de leerplichtige leeftijd*
(hierdoor wordt immers een legale mogelijkheid geboden om te gaan werken).

c. *Het moment waarop men gaat werken en de eerste baan*

(in feite wordt in dit stadium een beslissing genomen die van directe invloed is op het beroep dat wordt gekozen).

Enkele onderzoekresultaten

In dit onderdeel willen we enige aandacht besteden aan een aantal onderzoekresultaten uit het hierboven genoemde onderzoekrapport. Sommige onderzoekresultaten komen vrij goed overeen met een aantal algemene sociologische inzichten op het gebied van de beroepskeuze, die in het voorafgaande aan de orde zijn gesteld.

Bij deze summiere weergave van enkele onderzoekresultaten zullen we de indeling van de samenstelling van het rapport naar de z.g. 'strategische momenten' aanhouden.

a. *Het verlaten van de lagere school*

De onderzoekresultaten blijken een bevestiging te zijn van de sociale-milieu theorie. De jongens en meisjes uit de lagere milieu's gaan in hoofdzaak naar de U.L.O. en het lager beroepsonderwijs, terwijl de jongens en meisjes uit de middelbare en hogere milieu's voor het overgrote deel naar het V.H.M.O. gaan. Het aantal meisjes is daarbij aanzienlijk lager.

Voorts is gebleken dat bijna driekwart van de jongens en meisjes, die van de lagere school komen heel vage beroepswensen hadden. Ongeveer een kwart die zo'n wens hadden, wisten al iets van het beroep af.

b. *Het einde van de leerplicht*

Aan het eind van de leerplicht gaan meisjes eer-

der werken dan jongens. De meeste jongens die gaan werken komen direct van het voortgezet lager onderwijs of van het lager beroepsonderwijs. Vooral jongens uit het ongeschoolde werkmilieu en meisjes uit zowel het geschoolde als ongeschoolde milieu gaan eerder werken zodra zij niet meer leerplichtig zijn.

c. *Het moment van gaan werken en de eerste baan*

Uit de onderzoekgegevens is naar voren gekomen dat 3% van de jongens en 9% van de meisjes uit het hoger milieu op ongeveer 16-jarige leeftijd werkt. Van de jongens uit bijv. de zelfstandige middenstand werkt 35% van de jongens en 50% van de meisjes op deze leeftijd, terwijl uit het ongeschoolde werkmilieu reeds 74% van de jongens en 81% van de meisjes op 16-jarige leeftijd werkt. De samenstellers van het rapport hebben gesteld, dat de redenen waarom deze jongens en meisjes gingen werken niet helemaal duidelijk zijn. Meestal bleken ze geen zin meer te hebben om op school te blijven of wilden zij zo gauw mogelijk geld gaan verdienen. Achter het vroegtijdig verlaten van de school zal wel de normstelling van het ouderlijk milieu ten aanzien van het al of niet gaan werken een rol hebben gespeeld.

De eerste baan

Slechts één derde van de jongens en 41% van de meisjes die gingen werken, hadden naar zij zeiden, voldoende kennis van de bestaande mogelijkheden om een beroep te kunnen kiezen. Vooral jongens (80%), die na het voortgezet lager onderwijs gingen werken hadden naar hun mening onvoldoende kennis. Naarmate men in zijn directe omgeving meer soortgelijke beroepen aantroef, meende men ook voldoende kennis te hebben voor het kiezen van een beroep. Ongeveer de helft van de jongens en meisjes die gingen werken, zochten geen bepaalde baan. Voorzover zij wel een baan zochten, lag deze in de meeste gevallen niet in het verlengde van hun beroepswensen.

De wijze waarop de jongens en meisjes aan hun eerste baan zijn gekomen varieert nogal. Ongeveer de helft van het aantal ondervraagden

gaf op, dat hun ouders, familie en kennissen als informanten waren opgetreden. De motieven waarom de jongens en meisjes hun eerste baan hadden genomen waren voor een belangrijk deel gelegen in de aantrekkelijkheid van bepaalde soorten werk. Daarna speelden met name voor de jongens motieven als beloning en promotie een belangrijke rol. Bij de meisjes werd ook zeer veelvuldig het motief van een leuke werksfeer genoemd.

Hoewel de jongelui verklaarden dat de baan wel min of meer in overeenstemming was met hun verwachtingen vonden ongeveer 61% en 83% van de jongens resp. meisjes dat bepaalde dingen hen waren tegengevallen. Interessant hierbij was, dat naarmate men in zijn directe omgeving meer met het werk van de eerste baan in aanmerking was gekomen, de eerste baan ook meer overeenkwam met de verwachtingen. Tenslotte willen we nog een enkel woord besteden aan de ontwikkeling van de beroepswensen bij de ondervraagde jongens en meisjes.

Uit het onderzoekrapport is naar voren gekomen, dat het hebben van een beroepswens bij de schoolgaanden in sterke mate gekoppeld is aan de plannen die de jongens en meisjes hadden tot het einde van hun schoolperiode. De scholieren die na school dachten te gaan werken, hadden veel meer specifieke beroepswensen dan de scholieren die nog verder onderwijs dachten te volgen.

Van de schoolgaande jongens en meisjes hadden respectievelijk 32 en 10% een beroepswens, die in dezelfde arbeidssector als het beroep van de vader lag. In tegenstelling tot de overige milieu's fungeerden de ouders van de kinderen uit de arbeidersmilieu's in aanzienlijk mindere mate als informant.

Meer dan de helft van de ondervraagde schoolgaande jongens en meisjes was van mening dat zij onvoldoende kennis hadden om een bepaald beroep te kiezen. Zelfs de jongens en meisjes die reeds een bepaald beroep op het oog hadden vonden dat zij onvoldoende kennis hadden om te kiezen. Van de ondervraagde jongens en meisjes hadden 32% van de jongens en 55% van de meisjes op school beroepenvoorlichting gehad. Meer

dan de helft van de jongens vond dat zij er weinig of niets aan hadden gehad; bij de meisjes lag dit lager.

Ongeveer éénderde van de jongens en éénvijfde van de meisjes was van mening dat het kiezen van een beroep een zaak is waarin de ouders zich niet mochten bemoeien. Zo vond 30% van de jongens en 22% van de meisjes, dat hun ouders hen volledig vrij zouden laten bij het kiezen van welk beroep dan ook. Bij 42% van de jongens en 46% van de meisjes waren echter wel ééns beroepen ter sprake geweest, die door hun ouders als niet gewenst werden bestempeld. Totzover een aantal onderzoekresultaten, waarvan vooral de laatste gegevens ons op het spoor hebben gezet om nader in te gaan op de beroepskeuze-advisering in het algemeen.

In het onderstaande gedeelte willen we op een knoete wijze ingaan op dit aspect.

Beroepskeuze-advisering

In het kader van een actief arbeidsmarktbeleid en de nog weinig verbreide ideeën over de 'éducation permanente' zullen de beroepskeuze en de beroepskeuze-advisering een belangrijkere en wellicht ook strategischer plaats gaan innemen dan in het verleden het geval is geweest.²⁰

In navolging van *Wiegersma* willen we de beroepskeuze-advisering opvatten als een geheel van activiteiten zoals het geven van inlichtingen, advies en richtlijnen betreffende zakelijke bijstand om een verantwoorde besluitvorming te bevorderen met betrekking tot de schoolkeuze, de keuze van een beroep, de voorbereiding daarop en de verdere ontwikkeling in het gekozen beroep.²¹

De beroepskeuze-advisering in ons land geschiedt zowel door (gesubsidieerde) particuliere instellingen, als gemeente- en rijksinstellingen. Het merendeel der particuliere instellingen beweegt zich op levensbeschouwelijk terrein.

Als andere vormen van beroepskeuze-advisering dienen voorts de bemiddelingsafdelingen van de Gewestelijke Arbeidsbureau's te worden genoemd, die zich steeds meer gaan toeleggen op het geven van beroepskeuze-adviezen. Daar-

naast zijn er nog de scholen (schooldecaan en schoolhoofd), het maatschappelijk werk en een instantie als het Contact Orgaan Bedrijfsleven Onderwijs, die al dan niet samenwerken met de G.A.B.'s en de overige genoemde instellingen.

Het Centraal Comité Samenwerking Beroepskeuzevoorlichting dat onder het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid ressorteert, kan worden beschouwd als overkoepelend orgaan, waarin de coördinatie plaatsvindt tussen de diverse instanties die zich met de beroepskeuze-advisering bezighouden.

Wat betreft de opleiding van beroepskeuzeadviseurs bestaat sedert 1967 in Tilburg een dagopleiding, namelijk de Academie voor Scholen en Beroepskeuzewerk. Deze academie die tot het hoger beroepsonderwijs behoort, beoogt een opleiding te geven tot beroepskeuzeadviseur. Een dergelijke opleiding kon voorheen alleen worden genoten aan instellingen voor maatschappelijk werk, zoals de Stichting voor opleiding tot Sociale Arbeid te Haarlem.

Taken van de beroepskeuze-adviseur

Uit de omschrijving van de beroepskeuze-advisering vloeit voort, dat de beroepskeuze-adviseur een complex geheel van taken heeft te vervullen.

Afgezien van een uitputtende opsomming der diverse taken, ligt het accent heel duidelijk op het geven van voorlichting en het verstrekken van adviezen omtrent beroepskeuze-alternatieven en de daarmee samenhangende schoolkeuze.²²

In de taakuitoefening van de beroepskeuzeadviseur neemt het sociaal-psychologisch onderzoek een belangrijke plaats in. Met name is dit het geval bij de verdere tracering en bepaling van de beroepskeuze, op grond van persoonlijke capaciteiten, eigenschappen en genoten opleiding(en).

Er wordt daarbij gestreefd naar een zo systematisch mogelijk gebruik van psychologische tests, intelligentietests en observatiemethodieken.

Het accent ligt in het onderzoek niet alleen op de individueel-psychologische factoren, doch ook de huiselijke- en gezinsomstandigheden en

andere sociale milieu-factoren komen aan de orde.

Van essentieel belang is de wijze waarop de advisering plaatsvindt.

De nog niet-volwassen consultant laat zich meestal vergezellen van hetzij één van de ouders of beide.

Het al of niet slagen van de advisering zal voor een niet onbelangrijk deel afhangen van de 'sfeer' waarin een dergelijk gesprek zich voltrekt tussen de ouders, de consultant en de beroepskeuzeadviseur.

Na een inleidend gesprek met de consultant stelt de beroepskeuzeadviseur een overzicht samen, dat hem aan de hand van gegevens over de genoten schoolopleiding, de cijferlijsten, diploma's en een eventueel arbeidsverleden een overzicht verschaft van de capaciteiten van de consultant. Veelal vindt een aanvullend gesprek plaats waarbij een uitwisseling van gedachten plaatsvindt over beroepswensen, hobbies, voorkeuren en aversies inzake bepaalde beroepen en individuele moeilijkheden.

Naast deze gesprekken wordt nog een interview gepleegd met de ouders om na te gaan in hoeverre het beeld dat de beroepskeuzeadviseur zich heeft kunnen vormen op grond van het interview met de consultant overeenkomt met de gegevens die de ouders verstrekken. De praktijk toont aan, dat het niet uitgesloten is dat er sprake kan zijn van divergentie ten aanzien van de gegevens die beide hebben verstrekt. De divergenties die optreden zijn veelal het gevolg van verschillen in referentiekaders van respectievelijk de ouders, de consultant en de beroepskeuzeadviseur. De taak van de beroepskeuzeadviseur zal in een dergelijke spanningsvolle situatie niet altijd even gemakkelijk verlopen. Van hem wordt immers verwacht dat hij op onbevooroordeelde wijze de consultant en zijn ouders confronteert met de mogelijkheden, die hij op grond van zijn diagnostische werkwijze heeft verkregen. Het optreden als 'arbiter' wordt door sommige beroepskeuzeadviseurs als onwenselijk beschouwd. Anderen daarentegen kiezen de weg van de overreding met behulp van alle mogelijke voor- en tegenargumenten.

Een andere niet te onderschatten complicatie is verder gelegen in het feit dat zowel de consultant als de ouders in de meeste gevallen op betrekkelijk ongemotiveerde wijze een beroep doen op de beroepskeuze-adviseur.

Hoewel hij ten aanzien van bepaalde beroepswensen die met elkaar in strijd zijn corrigerend en aanvullend kan optreden en ook in de positie verkeert om de consultant bewust te maken van bepaalde beroepskeuze-alternatieven, valt het niet altijd even gemakkelijk uit om de ouders en de consultant op vrij korte termijn te motiveren.

De beroepskeuze-adviseur heeft veelal te maken met bepaalde stereotype voorstellingen over bepaalde beroepen. De onwetendheid als gevolg van het gebrek aan feitelijke informatie speelt hierbij een belangrijke rol. Daarnaast mogen status-overwegingen en verwachtingen daaromtrent ten aanzien van bepaalde beroepen en andere sociale milieu-factoren stellig niet worden onderschat.

Er bestaat totnogtoe betrekkelijk weinig gesystematiseerd onderzoekmateriaal over het functioneren van de beroepskeuze en de beroepskeuze-advisering in ons land; hierbij spreken we nog niet ééns over beleidsonderzoek.

Het verdient derhalve aanbeveling om op grond van het bestaande onderzoekmateriaal, aangevuld met de stroom van recente publikaties op het gebied van ons onderwijssysteem, de relatie tussen schoolkeuze en sociaal milieu, de democratisering van ons onderwijssysteem, verder onderzoek op het gebied van de beroepskeuze en beroepskeuze-advisering m.n. vanuit beleidvoerende instanties te entameren.

Uit het onderzoek dat totnogtoe is verricht op het gebied van de beroepskeuze blijkt dat de beroepskeuze en daarmee samenhangend de schoolkeuze in de meeste gevallen geschiedt op basis van incidentele factoren, zonder enige kennis en inzicht omtrent de beschikbare alternatieven²³.

Het behoeft geen betoog dat een veronachtzaming van dit verschijnsel uit een oogpunt van de steeds toenemende behoefte aan gekwalificeerd beroepspersoneel tot nadelige gevolgen kan leiden in het kader van de realisering van

een actief arbeidsmarktbeleid en de idee van de 'éducation permanente'.

Noten

1. J. A. A. van Doorn en C. J. Lammers: 'Moderne Sociologie'; Utrecht/Antwerpen, 1959.
2. Vgl. M. Weber: 'Die protestantische Ethik'; München/Hamburg, 1965.
3. Zie P. B. Bierkens: 'Schoolkind en psychologie ofwel In de ban van de race'; in DUX, juli/augustus 1969, pag. 307—321.
4. Met name wordt hier het onderwijzend personeel in het lager en voorgezet lager- en middelbaar onderwijs bedoeld.
5. Onder institutionalisering willen we hier verstaan 'het proces, waarbij bepaalde gedragsvormen algemeen gangbaar worden.' De mate van aanvaarding en de legitimiteit laten we hierbij buiten beschouwing. vgl. H. de Jager en A. C. Mok: 'Grondbeginselen der sociologie'; Leiden, 1968.
6. Soms kan men een roepende in de woestijn signaleren. Zie bijv. R. Jurriëns: 'J. F. Bense's onderwijsstructuur voorloper van de mammoetwet'; in 'Het Schoolblad', 31 juli, 1969.
7. D. F. Swift: 'The sociology of education'; Londen/New York, 1969; pag. 57 e.v.
8. Vgl. L. van Gelder: 'Naar een nieuwe strategie voor de vernieuwing van het basisonderwijs'; in DUX, juli/augustus 1969, pag. 321—333.
9. 'The self-fulfilling prophecy is in the beginning a false definition of the situation evoking a new behavior which makes the originally false conception come true'. In R. K. Merton: 'Social Theory and Social Structure'; New York, 1963.
10. Vgl. F. L. Polak: 'De tweede technische revolutie en haar wereldschokkende consequenties'; in INTERMEDIAIR, 29 augustus, 1969.
11. Zie H. Bonset: 'Nooit met je rug naar de klas!'; Amsterdam, 1969.
12. Vgl. J. Porter: 'The future of upward mobility'; in AMERICAN SOCIOLOGICAL REVIEW, Vol. 33, 1968 no. 1 pag. 5—20.
13. P. Ressenar: 'Arbeidsmarkt en Onderwijs'; in ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN, 18 december 1968, pag. 1175—1178.
14. W. Albeda: 'Economische groei, onderwijs en beroepsbevolking'; in WENDING, april 1967, pag. 111—126.
15. H. M. in 't Veld-Langeveld: 'Arbeidsvoorziening en beroepskeuze'; Utrecht, 1964, pag. 16 e.v.

16. Zie o.a. M. P. Carter: 'Into Work'; Londen, 1966.
17. Zie nota Minister van Onderwijs en Wetenschappen 'Democratisering van het onderwijs'; Zitting 1968—1969.
18. Zie 'Achtergronden van Beroepskeuze'; samenvatting van de resultaten van een sociologisch onderzoek; Nijmegen, 1966, pag. 58 e.v.
19. Zie 'Achtergronden van Beroepskeuze' o.c. Zie ook: 'Ouders en de beroepskeuze van hun kinderen'; Nijmegen, 1966.
20. OECD: 'Educational Policy and Planning in the Netherlands'; Parijs, 1967, alsmede W. Albeda: 'Economische groei, onderwijs en beroepsbevolking' o.c.
21. S. Wiegiersma: 'Psychologie der Beroepskeuze'; Utrecht, 1961.
22. Zie gestencild exemplaar: 'Taak van de beroepskeuze-adviseur en zijn opleiding', 1966.
23. H. Leune wijdt een interessante beschouwing aan de relatie beroepskeuze en democratisering in zijn essay getiteld: 'Naar een nieuwe schoolstrijd' in: 'Mooi rood is niet lelijk'; Rotterdam, 1969, pag. 97—115.